

عطا همدم

«ادیب» ادیبان

وقتی که به تاریخ تمدن خویش نظر اندازیم، در خواهیم یافت که نیاکان ما چه میراث گرانبهایی برای ما بجا گذاشته‌اند. با اطمینان کامل می‌توان گفت که نگارش کتاب و آثار مکتوب اسلاف ما پیش از نگارش کتاب مقدس اوستا آغاز گردیده، در دوره ساسانیان رشد و نمو یافته، در زمان سامانیان به اوج اعلا‌ی خود رسید. در طول بیش از هزار سال، متفکران و علامه‌های تاجیک برای جهانیان آن قدر هدیه کردند که مقدار آنها را کسی به طور دقیق نمی‌داند.

چاپ کتاب مردمان آسیای مرکزی بعد از الحاق این سرزمین به روسیه صورت گرفت. آثار خطی این مردمان عادتاً در سمرقند و تاشکند، کاگان و قزان به طبع می‌رسید. ولی طبع و نشر کتاب و جزوه و دیگر مواد چاپی به معنی امروزه آن تنها بعد از انقلاب اکتبر و تأسیس جمهوری مختار شوروی سوسیالیستی تاجیکستان (سال ۱۹۲۴) امکان‌پذیر گردید.

سال ۱۹۲۰ دو برابر ۱۹۱۳ کتاب چاپ شد. ناشران شوروی به طبع و نشر کتاب‌های عمومی توجه زیاد می‌کردند. کتاب به تدریج به سلاحی پر قدرت فکری تبدیل می‌شد. در این کتابها و جزوه‌ها، بزرگی و کامیابی‌های خلق شوروی، پیشرفتهای چشمگیر انقلاب فرهنگی و امثال اینها بازتاب می‌یافت که در سالهای حاکمیت شوروی به ۱۵۱ زبان، از جمله به ۸۹ زبان خلق‌های اتحاد شوروی به طبع می‌رسیدند.

با قرار حکومت جمهوری تاجیکستان، اول آوریل سال ۱۹۸۷ در جوار شعبه‌های بدیعی نشریات «عرفان» و «معارف»، نشریات «ادیب» تأسیس یافت.

عرض وجود چنین مؤسسه تقاضای دور و زمان بود. تا تأسیس نشریات «ادیب» ادبیات بدیعی، ترجمه‌ای، کودکانه و نقد ادبی در نشریات‌های «عرفان» و «معارف» به طبع می‌رسیدند. پس از آن نشریات «ادیب» با هدف بیشتر قانع نمودن طلب و خواست دایره وسیع خوانندگان به چاپ ادبیات بدیعی برای بزرگسالان و کودکان نوجوانان موظف گردید.

اولین رئیس نشریات عضو اتفاق نویسندگان تاجیکستان، مترجم شناخته، شادروان اناره آستان‌اوا بود که در تأسیس و رشد این مؤسسه سهم بسزا داشته است. از سال ۱۹۹۰ تا ماه مارس ۲۰۰۴ این وظیفه را نویسنده خلقی تاجیکستان، برنده جایزه دولتی رودکی کرامت‌الله میرزا به عهده داشت.

طبق خصوصیت حوزه فعالیت و مقررات وظایف، تا زمان استقلال در نشریات شعبه‌های ادبیات کلاسیکی تاجیک، ادبیات معاصر تاجیک، ادبیات بدیعی به زبان روسی، ادبیات ترجمه‌ای (به زبان تاجیکی)، ادبیات کودک تا سن مدرسه و مدرسه ابتدایی، ادبیات نوجوان سن میانه و دبیرستانی، ادبیات کودک به زبان روسی، ادبیات علمی و عمومی عمل می‌کرد. اکنون مسئولیت این کار به عهده شعبه‌های ادبیات برای بزرگسالان و ادبیات برای نورسان و جوانان گذاشته شده است.

در این کارگاه طبع و نشر که برای خواننده جمهوری غذای معنوی- کتاب پیشکش می‌نماید، اکثر کارمندان اهل قلمند که هر یک از آنها توسط آفریده‌هایشان برای مردم شناخته شده هستند.

در سالهای اول در نشریات ادیب، ادیبان بابا حاجی، شریف شرف، عبدالجلیل

واسطزاده، قطبی کرام، مستان شیرعلی، ارون کوهزاد، بهران فیروز، سایمه خاوری، محترم حاتم، حیرت شنبهزاده، احمدشاه محمدشاه، رجب مردان، حدیثه قربان‌اوا، نظام قاسم ایفای وظیفه می‌کردند، اکنون سیدعلی مأمور، یوسف احمدزاده، حاجی مراد، ضیا عبدالله، آدینه میرک، گریز صفر، مبشر اکبرزاد، فرهاد کریم و... فعالیت دارند.

گامهای اولیه نشریات قطعی، استوار و معتمد بودند. طرح کامل کار مرتب گردیده، هر سال کتابهای جالب و خواندنی زیادی به دست خوانندگان می‌رسید. نشریات سال اول تأسیس ۱۹۰ عنوان کتاب با تیراژ ۴,۵ میلیون نسخه به چاپ رساند.

نشریات همواره به نشر آثار کلاسیکی و شفاهی که میراث نیاکانمان است، دقت مخصوص می‌دهد. در همین سالها «منتخب آثار» سعدی در چهار جلد، برگزیده «دیوان کبیر» جلال‌الدین رومی در دو جلد، «ابومسلم‌نامه» طرطوسی در دو جلد، «منتخبات» سنایی در دو جلد، «دردانه‌های نثر کلاسیکی» در سه جلد، «بیاض فولکلور تاجیک» در دو جلد، «جامع‌الحکایات» در سه جلد، «دیوان» کمال خجندی، «منتخب» ناصر بخارایی و غیره منتشر شدند.

نشریات به مناسبت جشن هزاره «شاهنامه»ی فردوسی که با قرار یونسکو در سراسر جهان تجلیل گردید، کارهای زیادی را به سامان رساند. نه جلد «شاهنامه»، فرهنگ مختصر «شاهنامه»، سلسله کتابهای «سوغ سیاوش»، «اندرز شاهنامه»، «قصه‌ها از روزگار فردوسی»، تقویم با عکس فردوسی منتشر گشته به دست علاقه‌مندان کلام بدیع رسیدند.

به افتخار ۱۱۰۰ سالگی دولتداری سامانیان نشریات کتابهای «شاعران عهد

سامانیان»، «نسیم مولیان»، س. حلمیان- «اسماعیل سامانی» و «قصه پادشاهان سامانی» را به طبع رساند.

اکنون نشر آثار میرزا عبدالقادر بیدل در هشت جلد (هفت جلد چاپ شد)، لغت «برهان قاطع» در چهار جلد (دو جلد به طبع رسید) ادامه دارد.

در کنار چاپ آثار ادبی نیاکان طبع و نشر تألیفات ادیبان معاصر نیز پیوسته در مد نظر بوده است. نشر کتاب‌های نویسندگان بزرگ و ورزیده صدرالدین عینی، ابوقاسم لاهوتی، میرزا تورسونزاده، ساتم الوغزاده، جلال اکرامی، مؤمن قناعت، لایق شیرعلی، گلرخسار و دیگران یکی از بخش‌های فعالیت نشریات بوده و هست.

در نشریات «ادیب» «منتخبات» ابوالقاسم لاهوتی در دو جلد، آثار رحیم جلیل در ۱۴ جلد، آثار فضل‌الدین محمدی‌اف در ۵ جلد، کتاب‌های میرزا تورسونزاده، ساتم الغزاده، جلال اکرامی، مؤمن قناعت و لایق شیرعلی به طبع رسیده‌اند.

نشریات در نقشه‌های هر ساله کاری خود تألیفات تازه شاعران و نویسندگان امروز تاجیکستان از قبیل ستار تورسون، عبدالحمید صمد، مهمان بختی، ساربان، ارون کوهزاده، کرامت‌الله میرزا، گلرخسار، گلنظر، عسکر حکیم، فرزانه، سیدعلی مأمور، کمال نصرالله، رحمت نذری، نظام قاسم، نورمحمد نیازی، شیرین بنیاد و دیگران را داخل کرده آماده چاپ می‌نماید و به مشتریان پیشکش می‌گرداند.

آثار ادیبان جوان هر سال از سلسله «نونه‌الان باغ ادبیات» نشر می‌شود. نشریات به چاپ ادبیات ترجمه‌ای نیز مشغول است. خواننده تاجیک امروز آثار بسیاری از نویسندگان کشورهای همسایه و دور را به زبان مادری مطالعه می‌نماید که در زمینه مترجمان جمهوری سهم بزرگی دارند.

چاپ ادبیات کودکان و نورسان جهت دیگر فعالیت نشریات می‌باشد. در این

بخش کارهای خیلی سودمند انجام یافته، کتاب‌های زیادی دسترس نوجوانان گردیدند.

سالهای موجودیت نشریات «تذکره ادبیات سُویتی برای کودکان» در چهار جلد از چاپ برآمد، صدها کتاب خوب و مرغوب از سلسله‌های «دردانه»، «تاریخ نیاگان» و غیره خوانندگان خود را پیدا نمودند. سالهای گوناگون آثار میرسعید میرشکر، عبدالملک بهاری، عبید رجب، گلچهره سلیمان‌اوا، بابا حامی، م. خواجه‌زاد، علی باباجان، آزاده امین‌زاده، یوسف احمدزاده، جوره هاشمی، ن. رجب‌اف، لطافت، د. رجبی و دیگران به طبع رسیدند.

نشریات به تبلیغ ادبیات به زبان‌های روسی و ازبکی نیز توجه جدی می‌کند. آثار ادیبان روسی‌زبان و ازبک‌زبان از قبیل سرگنی سوخویان، لئونید چگرین، منصور سروش، اولمس جمال، جمال‌الدین تاشمت‌اف، جمشید پریم‌اف و دیگران هر چند وقت چاپ می‌شوند و به دست خوانندگان می‌رسند.

غیر از این نمونه‌ها از آثار ادیبان تاجیک نیز به زبان‌های روسی و ازبکی ترجمه و چاپ می‌شوند.

نشریات «ادیب» مشترک دایمی نمایشگاه‌های کتاب می‌باشد. بار نخست سال ۱۹۸۷ در نمایشگاه بین‌المللی کتاب که در شهر مسکو برپا گردید، شرکت ورزیده، برای چاپ کتاب‌های ادیبان بلغار، چک، اسلواکی و مجار به زبان تاجیکی قرارداد به امضا رساند.

در نمایش کتاب‌های ادیبان کشورهای اتحاد دولت‌های مستقل به طور منظم شرکت ورزیده، سزاوار دیپلم و جایزه‌ها گردیده است. مثلاً سال ۲۰۰۴ قصه نویسنده عالم‌شمول چنگیز آیت‌مت‌اف «پاره‌ابر سفید چنگیزخان» در آزمون

بین‌المللی کتاب در شهر مسکو به اخذ دیپلم درجه سوم مشرف گردید، سال ۲۰۰۵ اثر ادبیات‌شناس ولی صمد «شاهنامه فردوسی و چرنیشفسکی» در جمهوری اسلامی ایران عنوان «کتاب برگزیده سال» را گرفت و در آزمون بین‌المللی «صنعت کتاب» سزاوار جای سوم گردید. سال ۲۰۰۶ کتاب «شاعران ماوراءالنهر» در این آزمون باشکوه به دیپلم درجه سوم سزاوار شد. همان سال ناشران تاجیک، مخصوصاً «ادیب» باز در یک آزمون پرنفوذ بین‌المللی در شهر عشق‌آباد جمهوری ترکمنستان شرکت نموده، سزاوار دیپلم مخصوص گردید.

لازم به یادآوری است که نشریات در طول ۲۰ سال فعالیتش بیش از یکهزار عنوان کتاب و سایر مواد چاپی را با شمارگان بیش از ۱۵ میلیون نسخه به طبع رسانده است.

سال ششم است که با دستگیری بی‌واسطه رئیس‌جمهور کشور امامعلی رحمان آثار ادیبان تاجیک روی چاپ را می‌بینند. در طول پنج سال اخیر از خزانه احتیاطی رئیس‌جمهور برای چاپ آثار ادیبان و عالمان تاجیک بیش از ۱ میلیون سامانی (۲۹۰ هزار دلار) تخصیص داده شد. با این مبلغ بهترین آثار روی چاپ آمدند و هواداران زیادی پیدا کردند.

در سال جشن ۲۰ سالگی نشریات یعنی سال ۲۰۰۷ با توجه ویژه رئیس‌جمهور کشور برای نشر ۴۵ عنوان کتاب از خزینه احتیاطی سرور دولت ۵۰۰ هزار سامانی (۱۸۰ هزار دلار) جدا گردید. بهترین کتاب‌های ادیبان شناخته شده مؤمن قناعت، رسول هادی‌زاده، حبیب‌الله نظراف، گلنظر، سیدعلی مأمور، کمال نصرالله، برات‌علی عبدالرحمان، ارون کوهزاد، عبدالحمید صمد، حاجی مراد، رمان‌های مشهور رادی فیش «جلال‌الدین رومی» و دیگران از همین حساب روی چاپ آمدند.

سال ۲۰۰۷ نشریات «ادیب» از سلسله «اختران ادب» به نشر ۵۰ جلدۀ آثار ادیبان کلاسیک و معاصر شروع نمود. برای چاپ ۴ کتاب اول این سلسله از خزانه احتیاطی رئیس‌جمهور کشور ۲۳۵ هزار سامانی (حدود ۷۰ هزار دلار) جدا گردید. جلد‌های اول عبارت از «اشعار» ابوعبدالله رودکی، «هم‌عصران رودکی» و دو جلد «شاهنامه» فردوسی می‌باشند که به دست خوانندگان رسید.

در آزمون چهارم بین‌المللی «صنعت کتاب» که ماه اوت سال ۲۰۰۷ در شهر مسکو برگزار گردید، ۹ کتاب چاپ «ادیب» به دور دوم آزمون راه یافتند. در انجام دو دستاورد ادیبان تاجیک - اثر ادیب و عالم، پروفیسور کریم عبدل «مستچاپ» (از سلسله «در این دنیا») در بخش «اتحاد» سزاوار جای اول و کتاب دو جلدۀ ادیبان جمعه قدوس و محمدرحیم کریم «آریانا» (جلد اول «حسرت زردشت» و جلد دوم «بهشت گمشده») در فهرست «دارالمعلمین من» سزاوار جای دوم گردیدند. آثار ادیبان عطا همدم و لئونید چگرین «اسرار تاریخ» و «آذر از اشتروشن» (به زبان روسی) در ردیف بهترین آثار جای گرفت.

کارمندان نشریات «ادیب» بر آن می‌کوشند که آثار جوابگوی طلبات دور و زمان را نشر نموده، برای تحکیم دولت تاجیکستان سهم‌گذار باشند و در کامل نمودن فضای اطلاعاتی کشور سهم ارزنده گذارند.